

Prof. dr. Vladimir Korun

OB ROBU OSREDNJIH OSAMOSVOJITVENIH DOGODKOV

V času napada na Republiko Slovenijo sem bil v Velenju član Izvršnega sveta in Sekretar Sekretariata za notranje zadeve Skupščine občine Velenje. Tedanja Občina Velenje je obsegala današnjo Mestno občino Velenje ter Občini Šmartno ob Paki in Šoštanj. Z nalogami s tega področja se v dotedanjih zaposlitvah nisem srečeval. Kot občan sem se s tem področjem seznanjal zgolj na drugi strani okenc pri nekaterih opravilih, kot so matična stanja, sprememba prebivališča, osebne listine, registracija motornih vozil in podobno. Navedena opravila in še drugi sklopi v glavnem tvorijo vsebino dela tega upravnopravnega delovanja tudi danes, vendar v okviru upravnih enot države. Kot novost se je tisti čas k predhodno navedeni vsebini pojavila t.i. tujska problematika. Ta se je hitro krepila z nastankom vedno novih vprašanj, zato je bilo potrebno tujsko problematiko (evidence) sproti posodabljati.

Na državni ravni so že izpeljali osnovne državotvorne in druge družbenopolitične spremembe. Na prvem mestu je bila vpeljava večstrankarskega političnega, s tem pa tudi parlamentarnega sistema. Mnoge spremembe so se načrtovale in izvajale sproti. Zaradi tega in vseh drugih razlogov je bilo že v januarju 1991. leta slutiti določen nemir, še posebej v razmerjih med Republiko Slovenijo in SFR Jugoslavijo. Ob gledanju informativnih oddaj na televiziji, pri izjavah naših tedanjih politikov in drugih vesti, je bilo zaznati določeno zadrego. Gledano iz odmaknjenega zgodovinskega časa je mogoče zaznati določeno skrb, saj so nekateri vedeli ali vsaj slutili, da se nekaj »kuha«. Vendar nam to ni jemalo niti krnilo ustvarjalnega nemira in poleta, saj je bilo vsak dan nekaj novega, tudi pri notranjih zadevah na lokalni ravni. Ob tem nas je preveval pravi romantični duh, prepojen s polno mero optimizma. To pomeni, da smo na vse okrog sebe gledali s pravo mero pozitivne naravnosti. Ob vsem tem je obstajala tudi neka negotovost, nelagodnost, četudi nas ni bilo strah bodočnosti in tega, da ne bi zmogli obsežnih in zahtevnih nalog, ki sta jih pred nas postavljala čas in prostor.

Nekateri smo bili po službeni dolžnosti z dogodki bolj seznanjeni kot ostali državljani. Za ustrezno seznanjanje so poskrbele službe MNZ, še posebej tedanja Uprava za upravnopravne zadeve na Beethovnovi ulici v Ljubljani. Posebno mi je v spominu ostalo zelo razširjeno posvetovalno srečanje spomladi leta 1991 v veliki dvorani tedanje Republiške skupščine. O perečih političnih in drugih vprašanjih sta nas z občinskih organov za notranje zadeve, uprav za notranje zadeve in tedanjih postaj milice seznanila tedanji predsednik še tridomne Republiške skupščine dr. France Bučar in takratni notranji minister Igor Bavčar.

Tako za sebe kakor tudi za mnoge svoje tovariše na istovrstnih funkcijah, s katerimi sem odlično sodeloval, od Mozirja, preko Žalca in Celja do Ljubljane in še kam, lahko trdim, da smo bili vseskozi pripravljeni na vse, kar je prihajalo, naj bi bilo dobro ali zlo. Ta pripravljenost je med drugim izhajala iz globokega prepričanja, da je naše delo pravilno zastavljeno in da smo lahko ponosni na to, da smo priče zgodovinskim dogodkom na slovenskih tleh. Zaradi tega ni bilo malodušja in nobena naloga nam ni bila pretežka. Tako ustvarjalno razpoloženje, ki smo ga kot šefi prenašali tudi na svoje sodelavce, nam je bila dobrodošla popotnica za obvladovanje poznejših dogodkov. Ti so se odvijali vsakokrat hitreje in zato pred nas postavljali vedno zahtevnejše naloge. Vsem nam so ti dogodki bili enkratno življenjsko preizkušanje in niti v sanjah nismo razmišljali o tem, da bi se jim izognili.

V nadaljevanju želim posebej podčrtati pomembno dejstvo, da smo se morali reševanja določenih vprašanj učiti sproti. To je bilo tudi razumljivo, saj z njimi nismo imeli nikakršnih

izkušenj, ker jih prejšnji družbenopolitični sistem ni poznal, le glede nekaterih smo lahko nekaj prebrali v tuji literaturi. Ob tem nam je zelo prav prišla iznajdljivost in sposobnost stvari reševati z začasnimi odločitvami. Ti lastnosti smo dodobra spoznali že v socializmu in zato smo ju s pridom uporabljali po v preteklosti uveljavljenem načelu »znajdi se«. To se je še kot posebej pozitivno izkazalo pri obvladovanju poznejših usodnih dogodkov.

Na tem mestu naj omenim samo varnostno področje, za katerega sem bil zadolžen v Občini. Pozneje, ko je dejansko prišlo do znanih dogodkov, bi moral pravzaprav uporabiti načrte, ukrepe in druge akte, ki so bili vseskozi pripravljene in smo jih sproti usklajevali s spremembami v času in prostoru. Vendar se nanje sploh nisem spomnil in so listine, ki so jih vsebovale, ostale ves kritični čas zaklenjene v železni blagajni v moji pisarni. Razloga za takšno ravnanje sta bila vsaj dva: prvič smo bili že toliko usposobljeni in sproti seznanjeni z navodili določenih republiških služb za naše ravnanje. Drugič, v tistih aktih opredeljenih ukrepov ni bilo mogoče uporabiti. Zapisani ukrepi za zagotavljanje varnosti so bili zasnovani in pripravljene za povsem drugačno politično in varnostno situacijo: delovali naj bi, če bi prišlo do napada zunanega ali notranjega sovražnika, o katerem je bilo v SFRJ toliko govora.

x

Takšno je bilo takrat vzdušje večine nas, ki nas je dobesedno nosilo, vse v pričakovanju velikega zgodovinskega dogodka - razglasitve neodvisne in samostojne Republike Slovenije kot suverene države. To se je zgodilo 26. junija ob 20.30 pred sedanjo parlamentarno zgradbo na tedanjem Trgu revolucije, sedaj Trgu republike v Ljubljani.

Tudi v naši občini nismo stali križem rok. Zagotovili smo ognjemet raket na velenjskem gradu. Te je moj brat dr. Borut Korun popoldne navedenega dne z avtom skrivaj prinesel iz Avstrije. Pozneje smo kresovali na planini Lom nad Topolšico, pozno v jutranje ure naslednjega dne. Ko sem zatem legel k počitku, me je po peti uri zbudil oče, rekoč: »Vstani, ravnokar je radio povedal, da jugoslovanski tanki prodirajo proti Ljubljani, rušijo vse pred seboj in da je vojna...«. Stresel sem se in v hipu sem bil buden. In tako se je začelo...

Že ob sedmi uri zjutraj smo imeli prvo posebno sejo Izvršnega sveta. Naslednja seja tega organa je bila isti dan ob 14. uri v razširjenem sestavu. Sodelovali so še direktorji občinskih javnih služb, občinskih strokovnih služb in pomembnejših gospodarskih organizacij, kot sta na primer bila trgovsko podjetje ERA Velenje in Rudnik lignita Velenje.

Proučevali smo položaj in nevarnosti, ki lahko pretijo Šaleški dolini še posebej zaradi prisotnosti energetskih potencialov, kot sta Rudnik lignita Velenje in Termoelektrarna Šoštanj. Nevarnosti za ta dva objekta smo se še posebej zavedali in to najmanj iz dveh razlogov. Prvič so že v maju tistega leta lovska nadzvočna letala JLA preletavala dolino, verjetno z namenom napraviti ustrezne posnetke. Drugič zaradi dejstva, da sta bila zaradi njunih razsežnosti praktično nezavarovana, saj nismo razpolagali s potrebno protiletalsko obrambo.

Dogovarjali smo se o razmerah, če bi bil dovoz določenih potrebnih dobrin, kot so moka, sladkor, olje, pralni prašek in podobno, v dolino onemogočen oziroma bistveno otežen. Ugotovili smo, da bi z uvedbo določene omejitve potrošnje zdržali dokaj dolgo, okoli tri mesece, saj so obstajale zaloge, s katerimi je takrat kot glavni tovrstni dobavitelj razpolagala ERA Velenje.

Poleg tega so takrat v Šmartnem ob Paki obstajale t.i. republiške zaloge žitaric in moke v posebnih silosih.

Takratni generalni direktor ERE, moj sedaj že pokojni bratranec Franjo Korun, je načel vprašanje peke kruha in oskrbe s prepotrebim kvasom, če bi bili odrezani od tovrstne dobave iz Pivovarne Union v Ljubljani. Zagotovil je, da ima na avstrijskem Koroškem prijatelja, ki je pripravil kvas dobavljati preko Matkovega kota v Slovenijo.

Takšna in podobna vprašanja so se reševala še naslednje dni, se sproti spreminjala in prilagajala nastalim razmeram. Določena opravila, še posebej na področju notranjih zadev, je bilo potrebno izvesti v skladu s posebnimi pisnimi zahtevami in drugimi internimi obveznimi navodili, ki smo jih dobivali ali s strani nekaterih služb RSNZ - takrat še Republiškega sekretariata za notranje zadeve - ali pa tudi neposredno s strani MSNZ - Manevrske strukturne narodne zaščite. Vsa ta strogo zaupna sporočila so bila največkrat posredovana preko Postaje milice v Velenju. Večji del sem jih dobival neposredno ob obisku pri komandirju Edu Mlačniku. Pri njem sva - ob kavici in včasih še ob čem - razpravljala o vsakodnevnih, najbolj žgočih vprašanjih, ki sta nam jih postavljala čas in prostor.

Z nekaj ponosa lahko povem, da smo v tej dolini določene stvari reševali hitreje, kot so jih snovali v Ljubljani. To smo mnogokrat ugotovili potem, ko smo javljali o izvršitvi nam naloženih nalog: velikokrat je bilo obilo začudenja na drugi strani telefonske žice, ko smo poročali, da smo kakšno nalogo izvedli že pred prejemom pošte ali da smo jo tako hitro opravili. Navadno sem svojim ljubljanskim sogovornikom povedal, da tudi mi na lokalni ravni vemo, da je vojna, vemo, kaj je potrebno storiti, saj se da misliti tudi s svojo glavo. To je še posebej veljalo za izvedbo določenih nujnih postopkov s ciljem zavarovati ljudi in premoženje, zato da se v primeru primera lahko življenje odvija dokaj normalno. Zavedali smo se namreč, da se lahko zgodi, da bomo odrezani od drugih delov države in da se bo potrebno v takšnih razmerah opreti na lastne sile in lastne sposobnosti. Že zaradi omenjenih energetskega objekta v dolini smo predpostavljali možnost blokade s strani JLA.

Prepričanje o navedenem smo črpali tudi že z drugih strani, dobrih znanstev in sodelovalne pripravljenosti funkcionarjev v drugih občinah in drugih odgovornih pri različnih subjektih daleč naokoli, še posebej, ker smo si povsem zaupali. Tega, žal, ni mogoče potrditi povsem v pogledu razmerja med nami, recimo »notranjci« in predstavniki teritorialne obrambe. Če ob tem izvzamem nekatere častnike, s katerimi sem se poznal še iz otroških let, so drugi predstavniki TO bili ali vzvišeni ali pa vidno nezaupljivi do nas. Ko sem razmišljal o tem, sem se prepričeval, da to izhaja iz narave stvari in da med tema dvema področjema uniformirane izvršilne oblasti obstaja neko rivalstvo. V to nas lahko prepričuje tudi zgodovina.

V Velenju je tedaj imel sedež 89. štab TO. Temu štabu je načeloval že pokojni Velenjčan Ervin Jože Prislán. Ne glede na dobro znanstvo sem imel v pogovorih z njim vedno občutek, da mi nekaj skriva, skratka, da ne želi vsega povedati. To me je precej motilo, ker sam, pa tudi drugi iz ne-teritorialne sfere pred njimi nismo imeli kaj skrivati, saj smo vsi delali za isto stvar. Tako naj navedem primer, ki me je takrat zelo motil, da namreč kot sekretar za notranje zadeve nisem vedel za rezervno lokacijo sedeža upravnih organov, če bi do predstavitve nanjo moralo priti.

Kljub temu, da so teritorialci, po mojem prepričanju, imeli precej bolj razvit občutek večvrednosti, smo »notranjci« bili v mnogih pogledih vseeno na boljšem. Imeli smo boljše vire in boljše urejenost podatkov ter boljši sistem njihovega shranjevanja. Zaradi tega so želeli našo pomoč. Dobro se spominjam nekega dopoldneva, ko sta se k meni najavila načelnik štaba TO in nek odgovoren častnik. Po začetnem pogovoru je načelnik štaba Prislán odšel, tako da sva z odgovornim častnikom, mislim da je bil mlad poročnik, ostala sama. Šele takrat mi je povedal

svojo željo, namreč če bi smel do nekaterih evidenc in podatkov, s katerimi smo razpolagali. Še posebej so ga zanimali t.i. gospodinjski kartoni. Hotel je, da bi na štabu TO zaposlene tajnice lahko same iz evidenc iskale ustrezne podatke in za teritorialno obrambo nastavljale podatkovno bazo. Moral sem ga razočarati, da iz zelenega ne bo nič. Poleg tega bi tako ali tako moral njegov predstojnik z vlogo zaprositi za to, kar je pričakoval od mene. Povedal sem mu tudi, da se lahko s tem vprašanjem obrne na tedanjega direktorja Uprave za upravnopravne zadeve RSNZ, Slavka Debeljaka. Če ta to dovoli in izda o tem pisni dokument, potem bo lahko prišel do naštetih evidenc. Ob koncu sem mu svetoval, da bo, ko bo spil kavo in konjak in zapustil mojo pisarno, najbolje, da o najinem pogovoru ne razmišlja več in vse pozabi. Nikoli več ga nisem videl.

Zaradi predhodno opisanega stanja naše splošne pripravljenosti, o kateri sem pisal, saj takrat še nismo mogli vedeti, kako dobro se bo celotna stvar odvijala v naš prid, smo se držali v preteklih časih razvpitega socialističnega načela »nič nas ne sme presenetiti«. Zato smo vseskozi delovali, kot da bi bili neposredno ogroženi, kot so bili v drugih, pretežno obmejnih občinah. Eden od teh ukrepov, ki smo jih izvajali, je bila t.i. postavitve »španskih jezdecev« na javne površine, še posebej na vpadnice proti Slovenj Gradcu, Celju in druge smeri, poleg drugih, več ali manj priročnih sredstev ali takšnih, ki smo si jih izmislili.

O postavitvi teh jezdecev smo prejeli določeno zahtevo iz Ljubljane z ustreznimi navodili, tudi za njihovo pripravlanje. V občinskem štabu smo se spomnili jamskih lokov, s katerimi je bilo založeno dvorišče takratne delovne organizacije ESO. Tistega dne sem bil dežurni na občini, zato sem klical direktorja, da mu prenesem nalog o izdelovanju jezdecev iz navedenih lokov. Spoznali smo namreč, da bi tako izdelani španski jezdeci bili dosti bolj ustrezni od običajnih, izdelani iz tirnic, zvarjenih pod pravim kotom. Na naše španske jezdece se na primer tank nikoli ne bi mogel povzpeti, ker bi se jezdec stalno gibal in s tem tanku preprečil nadaljnje prodiranje.

Ko sem direktorju prenesel nalogo, me je ta na moje začudenje vprašal, kdo bo to izdelavo plačal. Iz presenečenja sem se hitro znašel in mu precej ostro odgovoril, da se bomo o tem pogovarjali po vojni. Naročil sem mu naj se takoj loti dela in da mi mora že ob 14. uri poročati, koliko jezdecev so pripravili. In res: poročal je in tudi povedal, koliko jezdecev bodo izdelali še prihodnje dni.

x

Iz mojega dosedanjega zapisa je že izšlo, da smo se v okviru Izvršnega sveta takoj prvega dne ustrezno organizirali. Vzpostavili smo neke vrste štab. Tega smo tvorili člani tega organa skupaj z nekaterimi direktorji občinskih upravnih služb. To smo storili zaradi dejanskih potreb po osrednji povezanosti zaradi sicer nikoli razglašanih, vendar dejanskih izrednih razmer, povzročenih z agresijo na Republiko Slovenijo.

Zaradi nastalih razmer v občini smo uvedli celodnevno dežurstvo, zavarovanja določenih komunalnih dobrin, kot je na primer vodovod, tudi z oboroženimi osebami in podobno. V vseh upravnih organih smo uvedli t.i. delovno obveznost, to je opravljanje dela in nalog od 7. do 19. ure. Za preostali čas je bila uvedena obvezna pripravljenost na domu. Preklicani so bili vsi dopusti. V dokaz, da je bila zavest zaposlenih ustrezna, naj navedem, da nikogar ni bilo potrebno klicati nazaj v službo, vsaj v okviru organa, za katerega sem bil pristojen, ne. Za druge upravne organe tega ne morem reči, a se mi tudi drugi predstojniki niso pritoževali, da bi s tem imeli kaj težav. Pri mojih »notranjih« ni bilo zaslediti nikakršnega malodušja, strahu ali bojzani ter skrbi

o tem, kaj nam bo prinesel jutrišnji dan. Morala je bila na višini, tako tudi pripravljenost za izvajanje del in nalog ne glede na čas in prostor izvedbe. To poudarjam še posebej zaradi tega, ker takšno razpoloženje ni prevevalo slehernega občana v tej dolini. Celotni nekateri na vodilnih delovnih mestih v delovnih organizacijah in drugih službah so z izgovorom, da morajo zavarovati svojo družino, tako da jo odpeljejo na varno nekam v tujino, v Avstrijo, ali še dlje, v tujini tudi sami ostali. Takšni »heroji« so se vrnili šele potem, ko so začeli veljati t.i. brionski sklepi. Ob tem seveda ni potrebno izgubljati besed, kako so se ravno takšni pozneje – vse do danes - obilno junačili, kaj vse so storili v naši osamosvojitveni vojni.

Kot zanimivost naj navedem tudi kritično razmerje določenega dela prebivalstva do dogodkov, ki smo jih doživljali. Če se prav spomnim, je bil na nedeljo nekaj po 9. uri alarm za splošno nevarnost, to je možnost letalskega napada. Ta dan sem bil dežurni v občinski zgradbi. Zato sem med drugim - tako kot ostali člani postavljenega štaba, ko jih je doletel razpored -, tudi prebil en dan in eno noč v občinski stavbi, pri tem opazoval ravnanje ljudi. Zrl sem skozi okno na Titov trg in z zadovoljstvom ugotovil, da so ljudje pravilno razumeli, da se ne smejo zadrževati na prostem, ne glede na to, da je nedelja dopoldne tisti čas, ko mnogi gredo k maši. A glej ga zlomka; ko sem pogledal skozi okno na drugi strani občinskega objekta, sem ob enem od stanovanjskih blokov opazil gručo odraslih z mnogo otroki, kako zvedavo gledajo v nebo. To me je razkačilo, zato sem vzel s seboj dežurnega oboroženega varnostnika, ki je imel svoje mesto v avli sicer zaklenjene občinske stavbe. Napotila sva se k tem ljudem in to kar naravnost preko zelenice. Ko sem enega izmed moških vprašal, če slučajno niso slišali sirene, mi je lagodno in brez zadrege, s tem, da me je prodorno gledal v oči, odgovoril: »Pa ništa se neče dogoditi«. Odzval sem se tako, da sem jih z ne preveč izbranimi besedami poslal v blok v zaklonišče, rekoč, da to od njih zahtevam, če že ne za njihovo lastno dobro, pa vsaj za dobro tistih otrok, ki so bili poleg. Pri tem sem potipal po toku za pištolo. Zaleglo je in ubogali so. Istega dne ob 16. uri se mi je na sestanku hvalil poveljnik civilne zaščite, kako uspešni so bili pri izgradnji zavesti ljudi, da so ravnali prav po navodilih v primeru alarma. Ko sem mu povedal svojo zgodbo, je njegovo navdušenje nekam uplahnilo.

x

Zelo pomembna naloga, ki pride do izraza v takšnih okoliščinah, kot je bila naša osamosvojitvena vojna, je opazovanje, zbiranje določenih vesti, še posebej o gibanju določenih oseb in podobne naloge. Povedati moram, da je bila tako opredeljena naloga zelo pomembna tudi za tedanjo Občino Velenje. Eden razlog je bila brez dvoma mešana narodnostna sestava prebivalstva v Velenju. Lahko trdim, da je sicer velika večina državljanov, tudi tistih po rodu iz bivših republik nekdanje SFRJ, podpirala osamosvojitve Slovenije, kar potrjuje tudi pozitivni rezultat plebiscita iz decembra 1990. Vendar so se našli posamezniki ali skupine, ki se s tem, da ni več Jugoslavije, niso mogli sprijazniti. Tako so ljudje iz vrst navedenih razočarancev za teden ali dva odšli in se vrnili tik pred zdajci ali pa po prvih dneh napada z določenimi navodili in nalogami, med drugim tudi za zbiranje vesti za potrebe JLA in zveznih organov oblasti. Zato smo bili s strani določenih slovenskih služb naprošeni za pomoč in sodelovanje pri pridobivanju novic o takšnih ljudeh, o njihovem delovanju in nehanju. Predstavnikom naših ustreznih služb sem pomagal vsakokrat, ko so se s prošnjo obrnili name. Pomoč sem jim zagotavljal tudi na ta način, da sem zadalžil zanesljive sodelavce, domačine, znance in prijatelje, da so svoj prosti čas izrabili za opazovanje določenih oseb in zato, da so javljali svoje ugotovitve tako meni kakor tistim, s katerimi smo bili dogovorjeni. Ta pomoč je bila tudi nujno potrebna iz razloga, ker pristojne slovenske službe s tega področja niso imele dovolj izkušenj, niso imele svoje t.i.

»mreže« sodelavcev in zaupnikov, ki bi jim zagotavljali to, kar sem lahko postoril s svojimi »notranjci« in drugimi osebami.

Na ta način smo preprečili neko razporeditev v okviru zelo odgovornih nalog TO, ki bi lahko imela usodne posledice. Kot že rečeno, teritorialna obramba ni razpolagala z vsemi potrebnimi podatki, vestmi in novicami, tako kot smo to lahko v okviru organov za notranje zadeve.

V skladu s potrebnimi načrti je bilo tudi pripravljeno oblikovanje t.i. delovnih trojk za delo na terenu, če bi bilo potrebno zaradi prodirajočega sovražnika zapustiti sedež upravnih organov. Zato sem tudi v svojem organu organiziral trojko sodelavcev. Ti so bili usposobljeni za delovanje na rezervirani lokaciji in sicer za vsa upravnoopravna opravila s tega dela izvršilne oblasti na lokalni ravni. Pri izbiri trojke sem upošteval še osebnostno trdnost oseb, njihovo predanost organu in zavednost ter privrženost osamosvojitvenim težnjam Slovenije. Pri svoji odločitvi sem tehtal tudi socialne, družinske in druge okoliščine izbranih, ne nazadnje tudi glede obremenitve morebitne daljše odsotnosti prizadetih iz domačega okolja.

Strokovna izbira sodelavcev v tako oblikovano trojko, ki bi poleg mene delovala na rezervni lokaciji, mi ni delala težav. Dejstvo, da sem že mesece nazaj zagotovil popolno zamenljivost sodelavcev glede vseh del in nalog, je bilo zelo dobrodošlo, še posebej pri dopustniških, bolniških, službenih in drugih odsotnostih posameznih sodelavcev, tako da je bilo delovanje organa nemoteno. Zato pri nobenem postopku nisem imel ozkih grl ali drugih težav, ki lahko nastanejo zaradi odsotnosti njihovih izvajalcev.

Razlogov za to, da je bilo smotrno oblikovati takšne trojke, najbrž ni potrebno posebej utemeljevati. Zaradi planiranega morebitnega umika upravnih organov na rezervno lokacijo je jasno, da ne bi mogli preseliti delovanja vseh organov v neokrnjenem sestavu, to je bilo takrat okoli osemdeset zaposlenih, tako tudi ne vseh dvajset takrat zaposlenih na občinskem ONZ (organu za notranje zadeve). Zato bi trojka, tako kot tudi sam, živela in delovala v pretežno podeželskem okolju, podobno kot to poznamo iz zgodovine razvoja ljudske oblasti med narodno osvobodilno vojno. Takrat so se na osvobojenih ozemljih oblikovali ljudski odbori in podobni organi. Utemeljenost takšnega delovanja izhaja iz preprostega dejstva, da je določena opravila potrebno opravljati tudi v vojnih in njim podobnih razmerah. Narekuje jih življenje, ki nenehno teče, kot reka: ljudje se rojevajo, spreminjajo razmerja, v katera lahko vstopajo, umirajo in podobno. Za vse to in še kaj zraven je na podlagi določenega postopka z opravilom potrebno, zato da se vse šteje kot zakonito, izdati posebej predpisane listine, kot so: rojstni, poročni, mrliški list, osebna izkaznica, potni, orožni in še kak drug list, voziško in prometno dovoljenje ter druge odločbe v skladu s pravili splošnega in posebnih upravnih postopkov.

Poznejši razvoj dogodkov je omogočil, da predhodno predstavljenega ni bilo potrebno izvesti in smo v občinskem ONZ še naprej delovali kot do takrat. Razen nekaterih posebnosti v pogledu discipline, med drugim tudi točnosti prihajanja na delo in zadrževanja tam ves čas delovnega časa, zagotavljanja več budnosti in pozornosti v pogledu opazovanja in tistega, kar sem že predhodno navedel, se v tistem času glede delovanja tega upravnega organa ni nič spremenilo. Opazovanje, budnost, sporočanje vsega morebitno sumljivega sem naročil vsem sodelavcem, preprosto rekoč, da tega sam ne zmorem, zato imam njih, po načelu, da več očes več vidi in več ušes več sliši. Razumeli so.

Glede vsega zgoraj navedenega se je v tem času v nekaterih delih delovanja opisanega organa spremenila politika do uresničevanja posameznih vprašanj, ki so v njegovi pristojnosti. Najbolj vidno je to bilo na področju javnega reda in miru. Tu mislim prvenstveno na prireditve, torej na društvene aktivnosti in na izvajanje t.i. orožnega prava. Prireditve na prostem, na primer veselice in podobne aktivnosti, kakor izvajanje vsega tega, kar počnejo lovske družine, je bilo do nadaljnjega prepovedano. Razlog je bil na eni strani, da se prepreči preveliko zbiranje ljudi, na drugi, v pogledu lovske aktivnosti, pa preprečiti nepotrebno vznemirjanje ljudi, če bi šlo za streljanje in podobno.

V zvezi z predhodno opredeljeno prepovedjo se spominjam zanimive in smešne zgodbe hkrati. Potem ko je bila prepoved že obelodanjena, je prišlo do zapleta s predsednikom ene od lovske družine v Šaleški dolini. K meni ga je napotil referent, pristojen za javni red in mir, potem ko sam ni mogel opraviti z njim. Ko sem temu predsedniku razlagal ves smoter prepovedi, mi je razumevajoče pritrdil in prikimal z glavo. Ko sva končala, sem bil prepričan, da sem bil uspešen in da je predsednik razumel, v čem je domet obravnavane prepovedi pogona na divjad po hribih in gozdovih, ki ga spremlja obilica pokanja in podobnega. Ljudje bi lahko upravičeno mislili, da gre za oborožene spopade med JLA in našimi silami tu, v Šaleški dolini. A glej ga junaka, moja pričakovanja se niso uresničila! Že naslednje dopoldne in tako naprej še nekaj dni, me je »davit« po telefonu, s svojim utemeljevanjem nestrinjanja z obravnavano prepovedjo. Zadnji dan, ko me je poklical, mi je zabrusil, da bom jaz kriv, če bo jelen, ki ga imajo na »muhi«, pobegnil v Avstrijo. Povedal sem mu s precej odločnimi besedami, da naj ta jelen in še kateri pobegnejo v Avstrijo, mogoče še nekateri dvonogi »jeleni« z njimi, in da bo v bodoče še obstajal kakšen, ki ga bodo odstrelili. Od tistega dne naprej me ni več klical.

Pred to zgodbo sem omenil, da je predsednika lovske družine k meni napotil referent za javni red in mir. Res je, da sem vsakemu sodelavcu kmalu potem, ko sem nastopil svojo funkcijo, rekel, če se bo pojavila kakšna zapletena zadeva oziroma če pridejo malo »težje« stranke, naj to prepustijo meni. Sodelavci so povsem človeško sčasoma vsako malo težjo zadevo prepuščali meni, tako tudi temu ustrezne stranke. Opisano početje se je še posebej okrepilo v času napada in neposredno po njem, to je v času veljavnosti brionskih sklepov. V navedenem času je bilo to razumljivo oziroma nujno, saj so se posebej pri zelo občutljivih stvareh danosti večkrat, včasih celo dnevno spreminjale. Sodelavci za ustrezna odločanja zato niso imeli vseh potrebnih podlag in političnih stališč. Zato so iz »božje« previdnosti rajši takšne primere prepuščali meni. Pozneje sem jih moral te prakse odvaditi. Rekel sem jim tudi, da so zato moji sodelavci, ker sam fizično ne zmorem vsega, to še posebej, če upoštevajo, da sem kot predstojnik še član Izvršnega sveta, da je potrebno za ta organ tudi kaj pripravljati, tudi za Občinsko skupščino, Republiko in podobno.

Ni več skrivnost, zato lahko povem, da smo v času veljavnosti brionskih sklepov, ko so bila državotvorna in druga podobna ravnanja nekako zmrznjena za tri mesece, stvari v to smer po tihem vodili naprej. Te razmere so nekajkrat prinesle tudi precej zmede v naše delovanje. Za svoja ravnanja smo dobivali sprotne, nekajkrat tudi nasprotujoča si navodila, zato se je tudi zgodilo, da nismo vedeli, kako naprej. To se je zgodilo tudi v zvezi z izdajanjem potnih listin: enkrat smo izdajali stare jugoslovanske, potem spet slovenske in obratno. Zato so moji sodelavci nekajkrat res bili skoraj na koncu z živci. To se je še posebej pokazalo pozneje jeseni, ko se je pričela »krvava rihta« v Liki in Slavoniji na Hrvaškem. Takrat smo beguncem, ki so želeli k svojcem v tujino, izdajali rdeče jugoslovanske potne listine, saj smo teh knjižic imeli še precej na zalogi. Večjo količino teh listin sem dal nabaviti tik pred napadom na našo državo. Drugod jim jih je že zmanjkalo, zato smo nekaterim občinam odstopili manjše količine. Hitro se je razvedelo, da v Velenju še izdajamo te potne listine. Tako sem imel nekega ponedeljka zjutraj na organu kar triindvajset ubežnikov. Spravili smo jih najprej v občinsko sejno dvorano, uredili z njimi postopkovne posameznosti, preden smo jim izdali zeleno potno listino. Med njimi so bili tudi

takšni, ki so jih poslali z Mačkove v Ljubljani, rekoč »kar pojdite v Velenje h Korunu, on vam bo listino že izdal«.

x

Tisti čas je posebno previdnost in zadržanost zahtevalo izvajanje t.i. orožnega prava, predvsem glede izdaje nabavnih dovoljenj za nakup varnostnega in lovskega orožja. Kolikor se spominjam, smo v začetku še reševali te vloge, potem smo s tem delovanjem začasno prenehali. Zanimivo pri tem je bilo dejstvo, da se tisti čas pritisk prosilcev ni bistveno povečal. Mogoče tudi zato, ker sem v skladu z ustreznimi navodili RSNZ zastopal dovolj omejevalno politiko glede tega že v normalnih razmerah občutljivega področja, kar se je na »terenu« vedelo. Enako se je vedelo tudi glede vloge za ustrezeni kaliber varnostnega orožja, če sem se že odločil za pozitivno rešitev. Bil sem eden zadnjih, ki sem se odločal za dovoljenje glede kalibra 9 mm, četudi so mnogi zagovarjali prednosti tega večjega, češ da je orožje z njim bolj »humano«. Šele ko sem ugotovil, da navedeni kaliber dovoljujeta tudi kolega v Mozirju in Žalcu, sem se na splošno odločil zanj.

Ko sem ravno pri orožju, naj za konec razpravljanja o udejanjanju t.i. orožnega prava v tistem času navedem še eno zanimivo, popolnoma resnično zgodbo. Res je, da zaradi osebnih razlogov, da se ne bi izpostavljal, nisem vsega zapisal.

Del te zgodbe je sovpadal z vrhuncem napada na našo državo in z našimi osamosvojitvenimi prizadevanji. V tem času je milica, točneje Uprava za notranje zadeve v Celju, imela že dovolj vesti o dogajanju, ki je dejanska podlaga te zgodbe. Pred napadom na Slovenijo - kako je sedaj, ne vem - je v Velenju obstajalo podjetje Orbis v sestavu Gorenja. To podjetje se je ukvarjalo z izdelavo in prometom lovskega in vojaškega orožja ter streliva. Prepričan sem, da je v večji meri šlo za trgovanje kot za izdelovanje: to so potrjevali mnogi znaki, ki si jih ni bilo mogoče drugače razlagati. Izdelava orožja se je deloma odvijala v Velenju, deloma v Kranju v okviru Puškarne Kranj. Vsega pa niso izdelali na teh dveh sedežih, saj so bile puškine cevi ali uvožene ali pretihotapljene iz Avstrije. Naj spomnem, da se je že v času socializma delala reklama za domnevno v celoti v Gorenju izdelano orožje MGV. To orožje oziroma njegova izdelava je kmalu šla v pozabo, saj je bilo pri tem mnogo spornega in na robu dopustnosti, tako v pogledu kalibra, hitrosti streljanja, točnosti, smotrnosti tega orožja in podobno. Po moji oceni je šlo bolj za reklamo firmi in za neko «muho enodnevnico». S težavami v zvezi s podjetjem Orbis me je ob nastopu funkcije že seznanil moj predhodnik, še bolj in več pa pozneje moj referent za javni red in mir. Povedal mi je, da so s tem podjetjem težave med drugim v pogledu neurejenosti aktov na eni in dejanskega zagotavljanja v njih, v splošnih in zakonskih predpisih določenih ukrepov, normativih in drugih zahtevah tako s področja požarne varnosti in evakuacije, varnosti in zdravja pri delu in podobno ter da nobeno ukrepanje ne zaleže. Referent je izrazil tudi strah glede tega, kakšne bi lahko bile posledice, če bi v tem podjetju prišlo do poškodbe pri delu, do požara ali celo eksplozije, saj sta predmet dela orožje in strelivo. Kdo je /bil/ odgovoren, bi se v takšnih razmerah spraševali, je še pripomnil.

Potrditev, da je res tako, sem dobil ob prvem obisku pri direktorju tega podjetja. Dobil sem občutek, da v tej firmi mnogo stvari poteka pol ali v celoti na robu legitimnosti ali tudi že čez, zgolj ali docela na podlagi poznanstev med najbolj vplivnimi osebami, inštitucijami, ki jim te osebe načeljujejo, vse do takrat še obstoječih zveznih uprav in drugih ustanov za promet in izdelovanje predmetov namenske proizvodnje. Direktor je bil kot živi leksikon za navajanje imen oseb, povezav, srečanj in drugih dogodkov, na podlagi katerih je gradil možnost svojega

delovanja. Povedal je, da njemu ni bilo težko priti v Beogradu kamorkoli ali h komerkoli, če je kaj potreboval in da tako nadaljuje še sedaj, sicer v malo spremenjenih okoliščinah.

Po ugotovitvah in premisleku o vsem slišanem nisem ničesar ukrepal, kar bi sicer lahko bilo v moji pristojnosti. Zavedal sem se namreč, da vsako ustrezno ukrepanje ne bi zaleglo: ukrep bi se ali ignoriral ali izničil s pritožbo na drugo stopnjo. Premočan je bil zame ta direktor!

Ko sta bila napad in naša osamosvojitvena vojna v teku in jeku že nekaj dni, me je poklicala določena oseba iz UNZ Celje. Napovedala mi je, da me bo takoj za najinim pogovorom poklical komandir PM Velenje ter podrobneje seznanil z zadevo, glede katere bi bilo potrebno takoj upravnopravno ukrepati. Bistvo zadeve je bilo dejstvo, da je navedena velenjska firma, v času ko smo potrebovali vsako puškino cev in vsak naboj, nemoteno trgovala preko državne meje nekam na Balkan. Namembni kraj je bila cementarna v Našicah, ne vem pa tudi, ali je to bila končna postaja tega »šverca«.

Povedano mi je še bilo, da milica skoraj vsak dan zaustavlja tovorna vozila, polna orožja in streliva, in da so jih tako že večkrat ustavili na različnih mestih, kot je v Laškem, Zidanem mostu, pred samim podjetjem in še kje. Zato, da se to nečedno početje prepreči, sem se spomnil neurejenosti firme na različnih področjih, zavestne »šlamparije« glede požarnega varstva, varstva pri delu in drugih problemskih sklopov za opravljanje svoje dejavnosti. S komandirjem velenjske milice sva ugotovila, da oni, razen neposrednega ukrepanja na terenu z zasegom »kontrabanta«, ne morejo kaj več. Zato sem kot stvarno in krajevno pristojen upravni organ po sedežu podjetja pristojen, da ustrezno ukrepam. Zaradi tega smo s skupnimi močmi, najprej referent, ki je pripravil osnutek, po tem pa skupaj s komandirjem, pripravili in izdali odločbo prepovedi glede proizvodnje in prometa orožja in streliva. To odločbo sem z velikim veseljem podpisal, ker sem menil, da delam nekaj za to, za kar smo se takrat borili vsi pošteni državljani te Republike. Odločbo je še isti dan, s povratnico, referent nesel na sedež firme. Odločbe ni prevzel direktor, mislim, da je bil njegov komercialni vodja, saj šefa ni bilo tisti dan v firmi. »Vihar v kozarcu vode« se je zgodil naslednji dan, ko me je poklical po telefonu direktor. Ozmerjal me je in grozil, da bo postoril vse, da me bodo zaprli. Povsem mirno sem ga poslušal, dokler ni končal s svojo besedno »artilериjsko pripravo«, in mu povedal, da se lahko kot stranka, v skladu s pravnim poukom, pritoži na drugostopni organ. Kar pa se vseh izjav in žalitev tiče, sem mu rekel, saj sem za njim glasno ponavljal, da si je moja tajnica lahko sproti beležila in bo zapisano izrečeno z vso ostalo spisno dokumentacijo naslednji dan posredovano ustrezni službi RSNZ. Za tem sem odložil slušalko. Kako se je zadeva razvijala naprej, sprva nisem vedel. Pozneje so mi povedali nekateri odgovorni na RSNZ, da minister Igor Bavčar, ko mu je bilo povedano, kako sem ukrepal, ni bil preveč navdušen nad mojim dejanjem. Nekdo mi je celo zaupal, da je »ponorel« in vprašal, ali bi bilo mogoče Koruna razrešiti. Vprašani mu je odgovoril, da ne, ker je Korun izvoljeni funkcionar Skupščine občine Velenje in kot tak tudi imenovan za sekretarja Sekretariata za notranje zadeve, torej oseba, do katere ministrova roka ne seže. Zvedel sem tudi, da se firma Orbis prepovedi iz izdane odločbe ni držala in še naprej veselo trgovala. Ta zgodba, kot so pokazala poznejša razkritja, je bila del t.i. orožarske afere, v katero so bili takrat vpleteni nekateri vrhovi slovenske politike. O teh poslih z orožjem med drugim piše tudi nekdanji načelnik hrvaškega generalštaba Martin Špegelj v knjigi pod naslovom »Sjećanja jednog vojnika«.

Glede vsega dogajanja ob slovenskem osamosvajanju še ni mogoče dati nekkih celovitih zaključkov. Razlogov za to je lahko več, naj navedem samo tri:

Prvi je lahko ta, da tisti, ki smo na lokalni ravni takratne upravopolitične organiziranosti imeli kaj odločati, nismo imeli vseh vesti in podatkov, da bi lahko bili pri tem bolj celoviti in gotovi v pogledu zastopanja prave resnice. Kako je bilo takrat na srednji ravni, v okviru organov za notranje zadeve, to je na primer pri Upravi za notranje zadeve v Celju, ne morem soditi. Mislim pa si vseeno, da tudi oni niso razpolagali vedno z vsemi potrebnimi informacijami za odločanje. Drugače je bilo z vrhom v Ljubljani, ki je z vsem razpolagal in tudi odločal, kaj nam bo sporočil, kaj pa ne in podobno. Takšno stanje stvari me je že takrat navdajalo s prepričanjem, da vrhovom v Ljubljani vseeno ni bilo jasno - ali pa so lahkomišlno menili drugače -, da se bitke bijejo na terenu, se tam tudi zmaguje ali pa žanje poraz. Da je /bilo/ tako, sem kaj kmalu po tem, ko se je vse končalo, spoznal ob srečanjih in drugih stikih s tistimi nekaterimi vrhovi in drugimi, malo nižjimi, ki so želeli domišljavo napihovati svoje zasluge. Pri nas na terenu v provinci, so trdili in bili o tem globoko v sebi prepričani, se itak ni nič dogajalo. Temu primerno so si že spomladi naslednjega leta pričeli deliti priznanja in odlikovanja, medtem ko nam nihče še hvala lepa za sodelovanje ni rekel.

Drugi razlog je ta, da si pisci takrat nismo sistematično beležili dejstev in dogodkov. To je med drugim tudi razumljivo, saj si ob razvoju dogodkov in vsega povezanega z njimi nismo mislili, da bomo po tolikih letih svoja doživetja lahko kdaj objavili. Za sebe lahko trdim, da sem, kar sem napisal, to storil zgolj po spominu. Kot zmeraj sem tudi tisti čas beležil vse, kar se je dogajalo na sejah Izvršnega sveta, vendar mi zapisano ni zadostovalo. Ocenjujem, da je tudi prav, da mi z »žabje perspektive« pristavimo svoj lonček, pa četudi dolgo po tem, ko je po hitro končani vojni izšlo toliko izdaj, v glavnem izpod peres tistih z vrha v Ljubljani.

Nazadnje je kot tretji, vendar po moji presoji poglobitni razlog, potrebno šteti dejstvo kratkosti pretečenega časa: ni še preteklo dovolj Savinje ali katere druge naše reke, da bi bilo komurkoli mogoče dovolj objektivno, temelječ na resničnih podatkih in ovrednotenju dogodkov in dejstev, opisati ta del našega zgodovinskega obdobja. To bo mogoče šele potem, ko bo minilo še nekaj desetletij in se bodo okoli naše osamosvojitve odprli vsi naši in tuji arhivi. Do takrat pa je prepuščeno beročemu občestvu, da verjame - ali pa tudi ne!